

НОВІТНИЙ ПОГЛЯД НА ПОДОЛАННЯ ДЕВІАТИВНОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МОВЛЕННІ

КУЛЯС П. Система – проти автоматизму суржикю: редакторський погляд:
[навч. посіб.] / П.Куляс. – Київ ; Кіровоград, 2009. – 180 с.

Серед опублікованих в Україні протягом останніх десятиліть численних підручників, довідників і навчальних посібників з культури української мови зовсім небагато таких, які б слугували своєрідним узагальненням цінного багаторічного досвіду редакторсько-аналітичної роботи, зосереджували увагу на різноманітних помилках, вадах і огріхах, давали б кваліфіковані практичні рекомендації та поради мовцям щодо правильного слововживання.

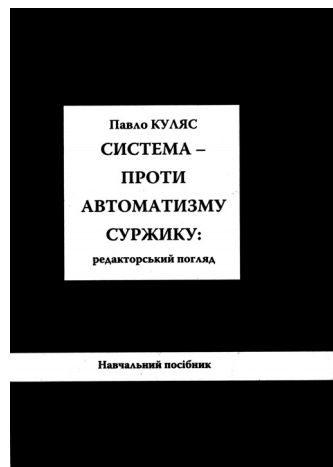
У контексті поліпшення екологічного стану публічного українського мовлення, а саме «відродження природних для української мови форм, призабутих через довготривалий лінгвоцид», рецензована праця Павла Петровича Куляса є актуальною, оригінальною, системною розробкою проблеми суржикю – як мовленнєвого явища та протидії йому – у формі навчального посібника, цікавого й корисного широкому читачському загалові.

Автор, редактор-фахівець, пропонує читачам, студентам, викладачам, журналістам і всім небайдужим до проблем рідної мови свій унікальний доробок – комплексне дослідження суржикю на основі системно-порівняльного підходу. З огляду на це рецензований навчальний посібник не лише гідно продовжує традиції розроблення порушеної проблеми в українському мовознавстві, а й цілісно узагальнює проблеми суржикю на тлі сучасної мовної ситуації в Україні.

Водночас праця П.Куляса вирізняється з-поміж інших розробок цієї проблеми своїм масштабом і ретельністю опрацювання величезного обсягу фактологічного мовного матеріалу, системністю і класифікаційною впорядкованістю. Рецензована праця долає чергову сходинку в дослідженні «суржикової деформації» української мови та пошукові ефективної протидії цьому небезпечному і шкідливому явищу через відтворення й активізацію питомих україномовних ресурсів, залучення до фронтального «наступу» на суржик широкого читачського загалу.

У центрі уваги автора – суржик як поняття, як явище, як проблема для української мови і як поле битви за ідентичність українців, за рідну мову, культуру й державність. Читач разом з автором розмірковує над причиною побутування суржикю, його суб'єктивними факторами і проявами.

У посібнику вперше в українському мовознавстві всебічно досліджено це явище на монографічному рівні, про-

аналізовано й упорядковано поняттєво-термінологічний апарат, читачам запропоновано точний інструментарій для фіксації й аналізу помилок, їхньої класифікації та редакторської правки. Для чіткого розмежування понять (суржик, білінгвізм, інтерференція, конвергенція тощо) автор звертається до праць провідних українських та зарубіжних дослідників, заохочуючи аудиторію до глибшого фахового осмислення проблеми. Перехід від українізації до русифікації простежується у контексті відповідних історичних, політичних, правових, соціальних чинників, із залученням широкої документальної бази.

Редакторські способи «окультурення забур'янених полів мови» упорядковано в спеціальному розділі «Система проти суржикю». Прояви суржикю на рівні лексики, морфології, фразеології, синтаксису детально структуровані і представлені у зручній для практичного застосування типологічній таблиці помилок. З навчально-дидактичного погляду практична – це найцінніша частина роботи, оскільки ґрунтується на величезному масиві девіацій сучасного писемного дискурсу (приблизно 10 тисячах фрагментів зі ЗМІ, усного політичного дискурсу, наукових публікацій). Важливо, що помилки й похибки піддано рейтингуванню за ступенем поширення. Проаналізовані в цьому розділі девіативні текстові фрагменти можна застосовувати у навчальному процесі – під час практичних занять, для контрольних робіт і окреслення проблемних завдань. Вони становлять ефективний дидактичний матеріал, який дає змогу «вчитися на основі аналізу помилок», формує мовний смак і чуття стилю, потрібні не лише професійним редак-

торам, а й публічним людям, працівникам ЗМІ, викладачам тощо.

Розглядаючи такі явища, як слова-покручі, канцелярична лексика і фразеологічні кальковані сполуки, міжмовні омоніми і нерозрізнена паронімія і т. ін., П.Куляс аналізує причини й умови їхнього виникнення, радить, як уникнути засмічення мовлення, пропонує способи виправлення помилок та можливі варіанти редакторської правки, залежно від контексту. Підкріплюються ці мовні поради ілюстративним матеріалом із творів українських письменників і публіцистів, наукових праць, лексикографічних джерел.

У додатках вміщено короткі корекційні словники, які привертають увагу до потенційно проблемних місць, зокрема при перекладі російських текстів українською мовою, та надають правильні, достатні для повноцінної передачі змісту українські відповідники російських слів і словосполучень. Також у кінці книжки додано термінологічний словничок, іменний покажчик, список проаналізованих слів, перелік джерел та їхніх умовних скорочень.

Аналіз представлених матеріалів свідчить про те, що автор уперше в українському мовознавстві здійснив фундаментальну розробку актуальної проблеми суржикю в сучасному українському мовленні на величезному фактологічному матеріалі, детально проаналізував його різноманітні прояви на всіх мовних рівнях. Особливої ваги праця набула завдяки детальній класифікації типових помилок та практичних рекомендацій щодо їхнього виправлення від високого професіонала редакторської справи.

Матеріали посібника можна використовувати не лише для підготовки майбутніх редакторів, журналістів, філологів, а й у викладанні загальнообов'язкових мовних дисциплін («Ділова українська мова», «Українська мова і культура професійного мовлення», «Українська мова за професійним спрямуванням» тощо) у вищій школі.

Підсумовуючи, зазначимо, що рецензована праця П.Куляса заслуговує на всебічну підтримку і має бути рекомендована до друку із грифом Міністерства освіти й науки України як навчальний посібник для вищих навчальних закладів.

Наталія АРТИКУЦА,
кандидат філологічних наук,
доцент Національного університету
«Києво-Могилянська академія»